

Otázka „světové politické autority“ v širším kontextu katolického sociálního myšlení

Roman Míčka

„Lidská rasa, jakkoli je rozdělena do různých národů a království, má vždy určitou jednotu, a to nejen specifickou, ale také jakoby politickou a morální. Ta pak klade přirozený požadavek vzájemné lásky a milosrdenství, které náleží každému, dokonce i cizincům a komukoli jinému.“

František Suárez, *De legibus*, 1612

Úvodem

V souvislosti se současnou „migrační krizí“ dochází k oživení a znovu-promyšlení četných otázek politického, filosofického a etického rázu, nabízejí se odpovědi z rozličných ideových perspektiv. Naše hledisko bude spočívat primárně v impulsech a reflexi sociálního učení církve (SUC). V této stati nemáme ambici věnovat se tématu migrace v celé jeho šíři, hloubce a podstatě – fenomén migrace a jeho etické aspekty z hlediska pozic SUC jsou již ve své podstatě velice podrobně referovány a reflektovány, v českém jazykovém prostředí zejména díky publikační aktivitě Petra Šticy.¹ Přesto bychom rádi v této souvislosti zvolili, připomenuli a poněkud rozvinuli jeden aspekt, který je ve své podstatě trvale přítomen v tradici křesťanského sociálně-etického uvažování – dokonce dávno před vznikem samotného SUC. Je jím možné politické a instituční vyjádření „kosmopolitního principu“, tedy konceptu morální jednoty lidstva, který je pevným východiskem křesťanského sociálně-etického uvažování. „Kosmopolitní princip“ morální jednoty lidstva – úzce svázaný s principem personaly, rovné důstojnosti všech lidí, principem solidarity a principem všeobecného určení statků – je v SUC, zejména od éry pontifikátu Pia XII., spojen i s požadavkem určité globální politické institucionalizované organizace lidstva v čele se „světovou politickou autoritou“. Tento princip je v určitém napětí a komplementaritě vůči „principu politickému“ – tedy právu jednotlivých partikulárních lidských společenství na politickou autonomii a specifickou formulaci způsobu života –, přičemž oba vytvářejí referenční rámec reflexe problematiky migrace, ale i celé další škály témat mezinárodní politiky. Ideu „světové politické autority“ (lat. *auctoritas politica mundialis*) nově akcentoval Benedikt XVI. svou encyklikou *Caritas in veritate* – v souvislosti s naléhavostí tehdy aktuální ekonomické krize požadoval vyšší stupeň mezinárodního uspořádání, které by bylo zaměřeno na uskutečňování obecného dobra, opravdového integrálního rozvoje a uskutečnění společenského řádu, který by odpovídal mravnímu řádu. Takové mezinárodní uspořádání podle encykliky naléhavě žádá existenci opravdové světové politické

¹ Viz Petr ŠTICA, *Migrace a státní suverenita: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010; Petr ŠTICA, *Migrace v sociálním učení církve*, *AUC Theologica* 1/2012, s. 113–135.

autority, která by řídila globalizaci, světovou ekonomiku, redistribuci bohatství, ochranu životního prostředí a třeba právě i migrační pohyby.²

Světová politická autorita v SUC

Koncept mezinárodní autority předpokládá, že suverenita jednotlivých států a lidských společností není absolutní, ale že se v určitých aspektech musí podřizovat morální jednotě lidstva a požadavkům „globálního společného dobra“. Pojem světové politické autority můžeme hledat hlouběji v historii, ale do tradice papežských sociálních dokumentů byl vnesen přínosem novoscholastického uvažování a také samozřejmě v reakci na naléhavé dějinné výzvy po funkčním mezinárodním řádu v reakci na druhou světovou válku. Z církevních dokumentů a názorů papežů je zřejmé, že ideál celosvětové politické autority není nahodilým a kontextuálně podmíněným tématem, nýbrž konceptem, ke kterému se papežové opakovaně s rozličnými důrazy navracejí a různými způsoby jej rozvíjejí od doby Pia XII. až do současnosti.³ Mezi jednotlivými obdobími a dokumenty můžeme pozorovat určitý rozptyl představ o šíři agendy, kterou by měla případná globální autorita zabezpečovat. Pius XII. ji chápe převážně jako „orgán pro zachování míru“,⁴ Jan XXIII. naopak podstatně širěji jako orgán s pravomocemi hospodářskými, sociálními a kulturními.⁵ Dokument druhého vatikánského koncilu *Gaudium et spes* potvrzuje skromnější pojetí světové autority zabezpečující světový mír, spravedlnost a lidská práva.⁶ Jan Pavel II. zdůrazňuje, že mezinárodní řád je především záležitostí respektu k morálním hodnotám, nikoli silných mezinárodních politických institucí.⁷ Nejpodrobněji v aktuálním kontextu precizuje koncept světové politické autority Benedikt XVI. K nauce předchozích papežů o globální politické autoritě přidává nové akcenty na subsidiární, víceúrovňovou a polyarchickou povahu mezinárodního řádu, aby se nemohla stát „univerzální mocí tyranského typu“. Kompetence takové autority vidí však poměrně široce, jak bylo naznačeno výše. Papež František požaduje posílení mezinárodních institucí s ohledem na *governanci globálních dober*⁸ (z kontextu je zřejmé, že má na mysli hlavně oblast ekologie a přírodních zdrojů, ale i vymýcení nejzávažnějších forem chudoby), současně ale klade překvapivě enormní důraz na lokální řešení a autonomii států. Můžeme odlišit i další akcenty s požadavkem na povahu a zaměření této autority – zatímco papežové Jan XXIII. a František akcentují spíše otázku zabezpečení základních materiálních a sociálních podmínek pro celek lidstva, Pius XII. a Jan Pavel II. spojují tyto požadavky na světovou politickou autoritu poněkud silněji s ideály demokracie.

Množství podmínek kladených ze strany dokumentů na světovou politickou autoritu se může ve svém celku jevit i určitým způsobem rozporně – „musí být ustavena se souhlasem všech národů, nikoli vnucena násilím“, musí být „nestranná vůči všem, aby jí byly zcela cizí partikulární zájmy a aby usilovala o obecné blaho všech národů“,⁹ „nesmí si přisvojovat a omezovat pravomoci

2 Srov. BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, čl. 67. Dále v textu pouze CV a číslo příslušného oddílu.

3 Podrobněji je o této otázce referováno v jiném našem článku (Roman MÍČKA, *Idea Global Governance ve světle sociálního učení církve*, *Revue církevního práva* 54–1/2013, s. 17–31), z něhož v této přehledové studii taktéž částečně přebíráme některé informace, hodnocení a závěry.

4 PIUS XII., *Mír ze spravedlnosti. Výbor projevů pronesených ve válečných letech 1939–1945*, Praha: Atlas, 1947, s. 200.

5 Srov. JAN XXIII., *Pacem in terris*, Praha: Zvon, 1996, čl. 137–141. Dále v textu pouze PT a číslo příslušného oddílu.

6 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* čl. 82.

7 Srov. *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni míru 1. ledna 2003*, Praha: ČBK, 2002, čl. 6.

8 Srov. FRANTIŠEK, *Laudato si'*, Praha: Paulínky, 2015, čl. 173–174.

9 Obojí v PT 138.

vlád jednotlivých států¹⁰, musí „být uznávána všemi a mít v rukou účinnou moc, aby každému zaručila bezpečnost, dodržování spravedlnosti a respektování práv“, má spět „k uskutečnění společenského řádu, který odpovídá mravnímu řádu“,¹¹ nesmí být „univerzální mocí tyranského typu“,¹² – v tomto smyslu se ideál světové politické autority jeví jako referenční, leč politicky obtížně uskutečnitelný projekt.

V rámci širšího kontextu SUC zaznívají i poněkud silnější požadavky na globální struktury – ty jsou obsaženy např. v nótě Papežské rady pro spravedlnost a mír (IUPAX) z roku 2011.¹³ Dokument podrobně rozpracovává i představy o hospodářském a finančním rozměru managementu globální autority, které spojuje s reformou mezinárodního měnového systému, vznikem Světové centrální banky a regulací mezinárodních finančních transakcí. Za klíčovou agendu globální autority považuje dokument svým charakterem oblast ekonomickou. Ačkoli za výchozí bod globálního vládnutí považuje dokument OSN, je zřejmé, že jde o formulaci zcela nových – paralelních – institucí a architekturu mezinárodního řádu („ustanovení světové politické autority by měla předcházet úvodní vyjednávací fáze, ze které pak vzejde legitimní instituce schopná nabídnout efektivní vedení a zároveň dovolí každé zemi vyjádřit a dosáhnout vlastního částečného dobra“), který nepočítá s automatickým zapojením všech zemí světa, ale jen s těmi, které se k nové architektuře dobrovolně připojí („vlády nemusí podléhat světové autoritě bezpodmínečně“). S ohledem na podrobnou formulaci konkrétních institucí a procesů se však nabízí otázka, zda nóta určitým způsobem nepřekračuje meze obvykle chápané kompetence SUC.

Tradice SUC vytváří klíčový referenční rámec pro rozvoj poněkud širšího spektra uvažování a reflexe – „katolického sociálního myšlení“. To představuje celou širokou škálu autorů, kteří z katolických pozic dále politické a ekonomické otázky promýšlejí, ať již s užší, či naopak volnější vazbou na SUC. I z toho důvodu zde nalzáme širší vějíř přístupů, který odráží názorové a ideologické zázemí jednotlivých autorů, či specifické dějinné a kontextuální odlišnosti. To je ostatně přístup legitimní a očekávaný, protože samotné SUC se vyznačuje určitou mírou obecnosti a nemá ambici navrhnout konkrétní podobu a formu politických institucí – v oblasti hodnocení konkrétních „technických řešení“ politických a ekonomických skutečností si SUC nenárokuje výlučnost či neomylnost a uznává legitimitu plurality pohledů a strategií na realizaci klíčových hodnot. Katolické sociální myšlení tak představuje další kreativní rozvoj impulsů SUC a pokusy o další rozvoj, interpretaci, upřesňování a formulaci možných konkrétních modelů fungování společenské reality. V konkrétních případech a situacích mohou legitimně vyvstat odlišné modely a formy institucionálního uspořádání. Tento interpretační potenciál a pluralita pohledů se samozřejmě uplatňují i v oblasti našeho tématu globální politické organizace, mezinárodních vztahů a globální politické autority. Určitým způsobem nesamozřejmý požadavek světové politické autority samozřejmě na základě historických precedentů, debat i současných ideových pozic vzbuzuje určité naděje na pokrok v mezinárodních vztazích, současně však i mnohé otazníky, kontroverze a rizika, a to i v tradici katolického sociálního myšlení samotného. Pokusme se představit a vyhodnotit tuto barvitou a komplexní debatu (zejména s ohledem na poslední dvě desetiletí), která dále rozvíjí a případně konkretizuje možné přístupy k otázce světové politické autority a šířeji i globálního vládnutí (*global governance*, GG), které zahrnuje širší vějíř představ o mezinárodním řádu.

10 PT 141.

11 Obojí v CV 67.

12 CV 57.

13 © *Towards Reforming the International Financial and Monetary Systems in the Context of Global Public Authority*, 2011 (on-line), dostupné na: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20111024_nota_en.html, citováno dne 29. 9. 2016.

Podněty k tématu globálního vládnutí s užší vazbou na církevně-instituční prostředí

Velice obsáhle se tematice perspektiv globálního vládnutí věnuje *Zpráva biskupům COMECE* z roku 2001.¹⁴ Nejde přímo o dokument vydaný církevní autoritou, ale o text speciální skupiny odborníků – text je formulován jako výzva k debatě o otázce globálního vládnutí jak směrem k COMECE, křesťanům, tak všem lidem dobré vůle a v zásadě se i stal impulsem k následnému dynamičtějšímu rozvoji tohoto konceptu v kontextu katolického sociálního myšlení. Dokument hned na počátku (v úvodu formulovaném biskupem Josefem Homeyerem, tehdejším prezidentem COMECE) činí důležité rozlišení – koncept GG je zde chápán jako přímý protiklad k *global government* („Globální vládnutí, v protikladu ke globální vládě, znamená síťový přístup ke globálním problémům, který zahrnuje jak vlády, byznys a nevládní organizace, tak i církve a další náboženské komunity.“).¹⁵ Zároveň koncept GG spojuje s projektem evropské integrace, který může být s ohledem na své úspěchy určitým vzorem:

„EU má sehrát klíčovou úlohu v rozvoji stávajícího mezinárodního řádu do systému globálního vládnutí. Jsme toho názoru, že Evropská unie je průkopnický model regionální integrace, ustavující příklad pro budoucnost vládnutí v mnoha jiných světových regionech, a to navzdory jeho stále se rodící a kontingentní povaze v některých oblastech politiky.“¹⁶

Zpráva se hlásí k inspiraci idejí požadavku a „prorocké vize“ potřeby globální politické autority vyjádřené Janem XXIII. v encyklice *Pacem in terris*. Své podněty k posílení systému GG považuje za cestu směřující k tomuto cíli. Text obsahuje obecnou analýzu stávajícího stavu, dále pak návrh souboru klíčových hodnot a principů pro GG podle SUC, následně i konkrétní návrhy jeho postupného zřizování a uplatňování. Koncept je ve zprávě chápán jako předpoklad uskutečňování globálního společného dobra a klíč k realizaci pozitivních dopadů globalizace, za souběžné eliminace dopadů negativních. Nechce navrhnout zcela nový systém globálních institucí, ale dát podněty k reformě, adaptaci a reformulaci stávajících. Zdůrazňuje, že:

„Global governance neznamená globální vládu ve formě centralizovaného orgánu, který by byl výlučným držitelem světové moci a ovládal globální ekonomické toky a informace. Spíše by poskytoval kapacitu k efektivnímu a legitimnímu politickému rozhodování na globální úrovni prostřednictvím mezinárodních institucí a struktur spolupráce, koordinace a možná i sdílené suverenity.“¹⁷

Konsensus by se i nadále v tomto systému odvíjel od konsensu národních států, které by byly základní jednotkou, přinejmenším v dohledné budoucnosti, než se adaptují na nové globální změny. Za etické jádro pro podporu a realizaci GG dokument považuje soubor klíčových hodnot a principů podle SUC (respekt k lidské důstojnosti, odpovědnost, solidaritu, subsidiaritu, soudržnost, transparentnost a odpovědnost), přičemž církve a ostatní náboženská společenství považuje za klíčové aktéry při prosazování těchto hodnot. Lidská důstojnost je chráněna lidskými právy – zde však dokument neodkazuje na *Všeobecnou deklaraci lidských práv OSN*, ale poněkud překvapivě

14 © *Global Governance. Our responsibility to make globalisation an opportunity for all*, 2001 (on-line), dostupné na: <http://siteresources.worldbank.org/DEVDIALOGUE/Resources/GlobalGovernance.pdf>, citováno dne 29. 9. 2016.

15 Tamtéž, s. 3.

16 Tamtéž, s. 3–4.

17 Tamtéž, s. 19.

dává za vzor¹⁸ *Listinu základních práv EU*. Dokument považuje v kontextu globalizace za zásadní dvě výzvy současnosti: „ochraňovat životní prostředí pro následující generace a nabídnout více lepších příležitostí nejchudším“.¹⁹ Pokud jde o konkrétní postupné kroky efektivního zavádění a uplatňování systému GG, navrhuje zpráva prozatímní ustanovení *Global Governance Group*, která by stála nikoli na půdorysu OSN, ale s ohledem na dominanci ekonomických témat by vycházela naopak z platformy a půdorysu Mezinárodního měnového fondu (MMF) a G7/8. Jejimi členy by bylo 24 představitelů vlád majících aktuálně výkonné představitele v radě MMF a ve Světové bance. Ta by dynamicky rozvíjela kooperaci s OSN, Světovou obchodní organizací, Mezinárodní organizací práce a další nově navrženou Světovou organizací pro životní prostředí. Systém řízení by spočíval na horizontální koordinaci aktérů na globální úrovni a zahrnoval celou síť odpovědných aktérů (nevládní organizace, aktéři byznysu a korporací, států a regionálních bloků). Nešlo by tedy primárně o zásadní posílení jedné instituce. Církve a další náboženské komunity by ke GG přispívaly úsilím o ekumenismus a náboženský dialog.²⁰

Tematikou světové politické autority a GG se částečně zabývají taktéž některé texty Papežské akademie sociálních věd (PASS). Jde o autonomní organizaci odborníků ve společenských vědách (ekonomii, politologii, právu apod.), kterou založil papež Jan Pavel II. v roce 1994 za účelem poskytování podnětů k dalšímu rozvoji sociálního učení církve. Jde o osobnosti různých názorových proudů i různé míry vztahu ke křesťanství. Akademie edituje množství sborníků ze svých plenárních a dalších zasedání, které sdružují příspěvky členů a dalších přizvaných odborníků.

Pojem *global governance* se v textech PASS začíná vyskytovat kolem roku 2000, jmenovitě kupříkladu v příspěvku Hakana Bjorkmana *The Message of the 1999 Human Development Report – Globalisation with a Human Face* do sborníku PASS (2000).²¹ Bjorkman zde komentuje *Human Development Report* (United Nations Development Programme, 1999), která koncept GG již šířeji rozvíjí. Bjorkman zdůrazňuje doporučení zprávy navázat koncept GG na koncept lidských práv a posílení role chudých zemí v globálním vládnutí. Ve sborníku PASS (2001) je již podstatně více zmínek o GG, zejména v příspěvku Davida Crocker *Globalization and Human Development: Ethical Approaches*.²² Crocker zmiňuje již námi referovanou *Zprávu biskupům COMECE* a řadí ji v rámci přístupů ke GG v politické teorii k „liberálnímu institucionalismu“. Za další přístup vyskytující se v nábožensky orientovaném prostředí považuje „radikální republikanismus“ radikálně kritický vůči stávajícím mezinárodním institucím a následně i koncept „kosmopolitní demokracie“ kladoucí důraz na silnou demokratickou participaci občanů, roli občanské společnosti a deliberativní přístupy. Tyto tři přístupy ke globálnímu vládnutí v kontextu globalizace považuje navzdory odlišným normativním předpokladům za kompatibilní a vzájemně se doplňující.

Dále kupříkladu ve sborníku z plenárního zasedání PASS (2004) se v příspěvku *Social Integration, System Integration and Global Governance*²³ zabývá touto tematikou Margaret Archerová. Za hlavní problém managementu globalizace považuje absenci jednotící instituce pro globální

18 Srov. tamtéž, s. 27.

19 Tamtéž, s. 38.

20 Srov. tamtéž, s. 44–45.

21 Srov. © PASS, *The Social Dimensions of Globalization*, 2000, s. 47–55 (on-line), dostupné na: <http://www.pass.va/content/dam/scienze-sociali/pdf/miscellanea2.pdf>, citováno dne 29. 9. 2016.

22 Srov. © PASS, *Globalization. Ethical and Institutional Concerns*, 2001, s. 45–65 (on-line), dostupné na: <http://www.pass.va/content/dam/scienze-sociali/pdf/actapass7.pdf>, citováno dne 29. 9. 2016.

23 Srov. © PASS, *The Governance of Globalisation*, 2004, s. 141–164 (on-line), dostupné na: <http://www.pass.va/content/dam/scienze-sociali/pdf/actapass9.pdf>, citováno dne 29. 9. 2016.

vládnutí; stávající mezivládní instituce pracují nekoordinovaně, případně jsou v područí mocných států. Rozlišuje požadavky globální sociální a globální systemické integrace. V politické teorii často referovaný koncept „globální občanské společnosti“, orientovaný na sociální integraci, hodnotí tak, že je příliš optimistický ohledně reálné situace a zaměřený na elity. V oblasti systemické integrace hodnotí kriticky jako utopizující koncept „kosmopolitní demokracie“, který předpokládá neexistující konsensus ohledně demokratických hodnot. Jejím závěrem je, že je obtížné hledat řešení, které by řešilo souběžně deficity sociální a systemické integrace a k jehož hledání vybízí, ovšem bez konkrétní specifikace možných cest. Skepse vychází z její analýzy dlouhého hledání vztahu mezi sociální a systemickou integrací v západních demokraciích, v nichž se podle ní podařilo na národních a částečně i mezinárodní (EU) úrovni dosáhnout vysoké míry systemické a sociální integrace kombinací demokratických postupů a sociální politiky.

Ve sborníku PASS 2008 se tematice GG věnuje Juan José Llach v obsáhlé, jím editované zprávě *Main Outcomes of the Work of the Pontifical Academy of Social Sciences on Globalization*²⁴ sdružující přínos celé instituce a předchozích publikací. Zde je uvažování o strukturované centrální světové vládě označeno za utopické a je preferován model koordinace rozhodování na mezinárodním poli, které je patrnější (a primární) v sociální než politické oblasti. Za zárodečný subjekt světového vládnutí (*embryo of worldwide governance*) je zde označena aktivita OSN a Rady bezpečnosti, závěry světových summitů politických lídrů koordinující aktivity směřující k trvale udržitelnému rozvoji, Mezinárodní soudní dvůr apod. Přesto je kladen požadavek na další reformu, zejména OSN, a zaznívá zde požadavek na vytvoření světového daňového a fiskálního systému. Je vysloven obezřetný požadavek na propojení vlády mezinárodního práva a demokracie, ale zároveň je ve zprávě řečeno, že je předčasné hovořit o „mezinárodní občanské společnosti“ (*international civil society*) – („protože v některých případech může sloužit k zakrytí aktivit, které silně ohrožují skutečnou demokracii a další lidské hodnoty“), i když požadavek na postupné zohledňování aktérů globální občanské společnosti je shledán jako legitimní. Zároveň směrem k OSN zaznívá kritika reagující na rizika šíření deformované vize člověka: „Na politické a právní úrovni nicméně projekt OSN budí i znepokojení. Rozvinul materialistické a striktně evolucionistické pojetí lidské existence, které odložilo realistickou vizi implicitně obsaženou v Deklaraci z roku 1948.“

Ve sborníku z plenárního zasedání PASS 2010 komentuje tematiku GG ve svém příspěvku *The Governance of Globalization: Global Political Authority, Solidarity and Subsidiarity*²⁵ Vittorio Possenti. Reaguje zde již na revitalizovaný koncept světové politické autority v nově vydané encyklice CV a tento dále komentuje a rozvíjí. Mezinárodní prostor podle něj postrádá rovinu politické globalizace a struktury autority na globální úrovni. Vzhledem k úzké vazbě univerzálního společného dobra a světové politické autority se ovšem nemůžeme spokojit s „fragmentovanou politickou odpovědností“ (*fragmented political responsibility*). SUC podle Possentiho nesleduje „libertariánský“ koncept GG, který odmítá vertikální autoritu a staví jen na anarchické občanské společnosti bez autority, očekává spontánní konstituci autority či konceptu „*governance without government*“. Hájí tedy (i teologicky) koncept autority, zdůrazňuje jeho nezbytnost a úzkou vazbu společného dobra a autority, přičemž útoky na autoritu považuje za ideologické. Odmítá tedy na jedné straně jak nestrukturovaný a nesubsidiární světový stát, tak na straně druhé absenci nejvyšší autority s jednoznačnými kompetencemi a odpovědností. Zásadní reformu OSN sice

24 Srov. © PASS, *Summary on Globalization*, 2008, s. 15–93 (on-line), dostupné na: <http://www.pass.va/content/dam/scienze-sociali/pdf/esspass12.pdf>, citováno dne 29. 9. 2016.

25 Srov. © PASS, *Crisis in a Global Economy – Re-Planning the Journey*, 2010, s. 424–441 (on-line), dostupné na: <http://www.pass.va/content/dam/scienze-sociali/pdf/actapass16.pdf>, citováno dne 29. 9. 2016.

považuje za velice potřebnou, ale i tak chápe tuto platformu jen jako vzdáleného předchůdce (*distant precursor*) skutečné světové politické autority. Ta musí stát na silném kosmopolitismu (*strong cosmopolitanism*) a identifikaci společných cílů. Jejich efektivní uplatnění považuje za natolik závažné, že dle Possentiho mohou dokonce „vyžadovat nějaké oběti na straně plné kosmopolitní a demokratické legitimacy“, tedy že světová politická autorita by mohla dokonce předcházet formování globální občanské společnosti, která je její přirozenou základnou.

Possentiho teze byly následně podrobeny debatě, v níž jej kupříkladu Hsin-chi Kuan mírně kritizuje za příliš „teoretický přístup“. Empiričtější přístup by pravděpodobně dle Kuana odhalil, že stávající struktury globálního vládnutí nefungují tak zcela špatně a neuspokojivě, jak prof. Possenti naznačuje. Dále také Kuan upozorňuje, že Possenti nenaznačuje cestu a mechanismus, jimiž by mělo k ustavení světové politické autority dojít, odkud by měla čerpat svou legitimitu vzniku (když ne od suverénních států či „globální občanské společnosti“). Způsob konstituce autority bez dosažení konsensu (dle Possentiho překonaných a nelegitimně suverénních) národních států, tedy cestou „intergovernmentalismu“ a diplomacie, je pro něj nepředstavitelná. Obecně považuje Kuan vyhlídky na ustavení světové politické autority za velice neurčité a slabé. Navíc nesdílí často se objevující názor, že určitým vzorem pro budoucí GG je model evropské integrace: „Je otázkou, zda regionální zkušenost může být generalizována na globální úroveň. Dílčí úspěch evropské integrace je výsledkem souběhu velice jedinečných faktorů.“ Evropská integrace vzniká v kontextu éry po bezprecedentně ničivé válce a zásadní krize ideje „nacionalismu“, v realitě dostatečné ekonomické, politické a kulturní homogenity, v zásadě sdílené náboženské tradice apod. Naznačuje také, že i EU – navzdory vysokému stadiu integrace –, čelí významným obtížně řešitelným problémům, kupříkladu ve fiskální oblasti. Dokonce říká, že je riskantní zobecňovat evropskou zkušenost na globální rovinu, považuje ji jen za užitečnou lekci v procesu realizace světové politické autority. Na samý konec příspěvku si klade rétorickou provokativní otázku, zda má v případném procesu hledání legitimní světové politické autority nějakou roli sehrávat i církev.

Hans Tietmeyer (bývalý prezident německé centrální banky) ve stati *Ways to Improve the Order and Governance in Globalising Economic and Financial Markets* obsažené ve sborníku z plenárního zasedání PASS (2012)²⁶ píše, že ačkoli je koncept světové politické autority u Benedikta XVI. propracovanější než u Jana XXIII., „je stále příliš vágní a nepraktický, aby mohl být v dohledné době realizován“. Dokonce říká, že si nedokáže představit, že by se v dohledné době uskutečnil – považuje jej za nerealistický. To ještě více dle jeho názoru platí o pochybném návrhu v dokumentu IUPAX o globální autoritě z roku 2011, která jako první krok navrhuje ustavení Světové centrální banky. Tietmeyer ve své představě preferuje rozvoj a zlepšování stávajících institucí před vytvářením institucí nových. Za adekvátní základ a významný krok k realizaci efektivnější GG v ekonomické oblasti považuje *Financial Stability Board* (FSB) založený v reakci na finanční krizi za účelem efektivnější regulace finančního sektoru, na nějž jsou navázáni další aktéři, včetně MMF. Dodává, že tento smluvní způsob vycházející z platformy G20 a kladoucí důraz na transparentnost a dobrovolnost je „nejlepším nástrojem, který je v současném světě k dispozici k uplatnění odsouhlasených pravidel – a efektivnější než povinné vynucování ze strany nadnárodních [supra-national] institucí“.

Ve sborníku PASS z roku 2013 se k tématu GG vyjadřuje Rocco Buttiglione ve stati *Accountability, Transparency, Legitimacy, Sustainable Development and Governance*.²⁷ Souhlasí s morálním

26 Srov. © PASS, *The Global Quest for Tranquillitas Ordinis. Pacem in Terris, Fifty Years Later*, 2012, s. 520–534 (on-line), dostupné na: <http://www.pass.va/content/dam/scienzesociali/pdf/actapass18.pdf>, citováno dne 29. 9. 2016.

27 Srov. © PASS, *Governance in a Changing World: Meeting the Challenges of Liberty, Legitimacy, Solidarity, and Subsidiarity*, 2013 (on-

závazkem světového řádu, který by pečoval o řádnou ochranu světového životního prostředí a který by umožňoval všem lidem podíl na dobrech země, aby mohli vést slušný život. Současně se ale ohrazuje vůči ideji „světového státu“ či dokonce „světového socialistického státu“ z obavy před omezením svobody, plurality a silnými redistributivními mechanismy na globální úrovni. Říká:

„To, co potřebujeme, je světové vládnutí [world governance], které respektuje práva jednotlivých států, práva trhu a občanské společnosti, přičemž pomáhá všem těmto společenstvím jednat takovým způsobem, že žádná z nich nezatěžuje druhé, ale spíše podporuje v dosahování jejich legitimních cílů.“

Toto vládnutí chápe převážně jako pluralitu a interakci četných subjektů – suverenit, které nejsou absolutní, ale každá ve svém partikulárním řádu. Janne Haaland Matlary se v komentáři k Buttiglioneho textu zdá být ještě kritičtější vůči ideji globálního vládnutí, zdůrazňuje demokratický deficit nadnárodních institucí a režimů, říká, že „horním limitem“ demokracie (*upper limit of democracy*) jsou národní státy – demokratickou legitimitu, odpovědnost a vyvažující dělbu moci lze uplatňovat a potvrzovat jen v jejich rámci. K získání demokratické legitimacy nadnárodních institucí je dokonce podle něj příliš velká i EU. Taktéž často zdůrazňované zapojení nevládních organizací (NGOs) do rozhodovacích procesů globálního vládnutí nepovažuje za posílení demokratické legitimacy mezinárodních institucí, ale naopak za oslabení – jde o prosazování partikulárních, efektivně organizovaných zájmů a ideálů.

Pohledy progresivně rozvíjející tematiku světové politické autority

Optimističtější pohledy na koncept GG vycházejí z předpokladu nezbytnosti vyšší organizace autentického lidského rozvoje v kontextu globalizace, uplatnění principů spravedlnosti, solidarity a jednoty lidstva. Usilují o další rozvoj pojmu světové politické autority nastíněný v sociálních encyklikách v kontextu různých pohledů na koncept GG v politické teorii a v souvisejících debatách. Záběr množství autorů a názorových nuancí by šel samozřejmě stále zásadně rozšiřovat, ale omezíme se na několik reprezentativních hlasů, které pokrývají většinu názorového spektra katolického sociálního myšlení. Autorem kontinuálně se vyjadřujícím ve prospěch silněji pojatého GG je kupříkladu Kevin Ahern, který formuloval dokument *An Introduction to Global Governance Through the Lens of Catholic Social Teaching* (2007). Dokument se připojuje k hlasům vyžadujícím nezbytnou reformu fungování OSN, ale bez bližších specifikací kromě efektivnějšího využití platformy Ekonomické a sociální rady (ECOSOC) a zlepšení funkce Sekretariátu. V případě MMF a Světové banky navrhuje úsilí o dosažení adekvátní reprezentace, odpovědnosti a transparentnosti, respekt k lidským právům a spravedlivému ekonomickému a sociálnímu rozvoji. Světová obchodní organizace je zde pochválena za svůj systém rozhodování a je považována za „nejdemokratičtější ze všech mezinárodních institucí s globálním mandátem“, ovšem je náchylná k manipulaci ze strany elitních skupin a mocných členů. Je přisouzena klíčová a pozitivní role i regionálním kooperativním a integračním režimům a institucím (Africká unie, Liga arabských států, EU apod.). Rostoucímu fenoménu globální občanské společnosti ve formě nevládních organizací je přisouzena role „hlídacích psů globalizace“, dále i role v edukaci a prosazování hodnot a vizí, dokument však nepočítá s jejich zapojením do přímého politického vlivu a rozhodování. Zároveň je potvrzena klíčová role států jako aktérů globálního vládnutí:

-line), dostupné na: <http://www.pass.va/content/scienzesociali/en/publications/extraseries/governance.html>, citováno dne 29. 9. 2016.

„Národní státy zůstávají hlavními aktéry v rámci mezinárodního systému, ačkoli dohody jsou stále více dosahovány v mezinárodním kontextu, hlavní místo rozhodování a implementace zůstává v areně národního státu. Státy i nadále zůstávají hlavními aktéry způsobilými k autoritativním rozhodnutím. Proto jsou klíčovými pilíři architektury global governance.“²⁸

Ahern tedy uvedeným textem nijak zásadně nevybočuje z „institucionální“ perspektivy spočívající v požadavku na reformu stávajících institucí globálního vládnutí. Na druhou stranu v pozdější debatě, která se rozvíjela po vydání nóty IUPAX tento dokument a jeho návrhy hájí, i když je tím patrné, že se již kloní k výrazně silnějším nárokům na reformu globálních institucí. V reakci na podněty v kontextu živé debaty v americkém prostředí – zejména na poznámku jezuita Thomase J. Reese, že nóta k reformě mezinárodního finančního systému obsahuje silně „levicové“ přístupy – Ahern naopak nótu hájí a považuje její recepty za zcela konzistentní s tradicí SUC, pouze rozvíjející téma v novém kontextu globálních realit a hospodářské krize. Dokonce dává volání po světové politické autoritě do historického kontextu a píše: „Navzdory opozici vůči strukturám global governance ze strany některých filosofických a náboženských ideologií byla katolická církev silným obhájcem mezinárodní politické vlády již od raného středověku.“²⁹ Moderní katolické sociální učení počínaje Janem XXIII. přes Jana Pavla II. a Benedikta XVI. je pouze pokračováním tohoto požadavku na efektivní a „robustní“ nadnárodní autoritu v kontextu výzev, které před nás staví globální společné dobro. Ahern dokonce považuje nótu za diplomaticky příliš korektní, mírnou a abstraktní; málo podle něj kritizuje klíčové dominantní státy, korporace, málo zdůrazňuje roli nevládních organizací a jejich zprostředkujícího potenciálu, přehlíží – jelikož je orientována spíše na elity – skutečnou realitu chudoby v mnoha zemích světa. V novějším článku Ahern opět zdůrazňuje, že „katolická církev je vůdčím hlasem podpory struktur global governance“.³⁰ Papež František podle něj dále posiluje tyto výzvy v duchu svých důrazů na chudobu a trvale udržitelný rozvoj a volá po reformě a adaptaci OSN. Podle Aherna papež František volá po participativnějších formách vládnutí, které by nepodřizovaly lidské bytosti této planety ideám a ideologiím vlád a dokonce ani systému OSN.

Další z autorů, který může být zmíněn v souvislosti s reflexí tematiky GG, je kupříkladu J. Brian Hehir. Ten ve svém komentáři k encyklice CV říká, že od doby Jana XXIII. se situace v mnoha oblastech posunula a změnila směrem ke globalizaci, větší interdependenci a také ke zkušenosti velké nestability světové ekonomiky, včetně globální ekonomické krize. Zatímco Jan XXIII. měl v souvislosti se světovou politickou autoritou na mysli převážně management v oblastech míru, války a lidských práv, současná globalizace a krize přináší další bezprecedentní výzvy v oblasti politické ekonomie. Rozšíření role světové politické autority i na oblast ekonomickou v CV pak chápe jako logické vyústění dějinného posunu zvyšující roli ekonomiky od doby Jana XXIII.:

„Role globální politické autority při řízení těchto institucí je – ekonomicky a eticky – náročnější, než byla v době Jana XXIII. Benediktovo volání po takové autoritě se setkalo s odporem ve

28 © Kevin AHERN, *An Introduction to Global Governance Through the Lens of Catholic Social Teaching*, 2007 (on-line), dostupné na: http://www.cidse.org/publications/rethinking-development/global-governance/global_governance_and_catholic_social_teaching.html, citováno dne 29. 9. 2016.

29 © Kevin AHERN, *Global Problems Require Global Governance: The Vatican's Note on Financial Reform*, 2011 (on-line), dostupné na: <http://dailytheology.wordpress.com/2011/10/24/global-problems-require-global-governance-the-vatican%E2%80%99s-note-on-financial-reform/>, citováno dne 29. 9. 2016.

30 © Kevin AHERN, *Pope Francis Calls for a Stronger System of Global Governance*, 2015 (on-line), dostupné na: <http://papalvisit.america.com/2015/09/25/pope-francis-calls-for-a-stronger-system-of-global-governance/>, citováno dne 29. 9. 2016.

finanční oblasti, ale i ti, kteří podporují jeho návrh, musí vědět, že vyvažování svobody a intervence v obchodě, financích a investicích je choulostivější úkol než určení role suverénních států v arénách války a lidských práv.³¹

Thomas D. Williams reflektuje probíhající debatu i zásadní námitky proti konceptu globálního vládnutí.³² Vnímá skepsi z fungování OSN a jeho nedostatků, nepřehlíží argument obtížné kontrolovatelnosti mezinárodních institucí ze strany občanů ani tradiční argument obavy před nemožností uniknout z dosahu vlády, která by měla celosvětový dosah. Zároveň si je vědom toho, že zejména z pohledu USA jako velmoci je obecně odpor vůči ideji nadnárodního vládnutí nejsilnější a může pramenit z toho, že právě tato země nemá přesunem vládnutí na nadnárodní úroveň v zásadě co získat, ale může leccos ztratit. Williams nejprve ukazuje, že nauka o světové politické autoritě není nová, nýbrž plně konzistentní s předchozí tradicí, která je navázána na ideu společného dobra. Společné dobro existuje na všech stupních lidské společnosti včetně mezinárodního prostoru a celku lidstva. Vedle jednotlivých partikulárních dober různých lidských skupin, které vyžadují stupně vládnutí a autority, můžeme stále více v kontextu globalizace rozpoznávat univerzální společné dobro (*commune bonum universale*) celé lidské rodiny. Jakkoli se univerzální společné dobro mohlo v minulosti jevit jako abstrakce a autorita toto dobro zabezpečující jako jen velice vzdálená perspektiva, v situaci intenzifikace interakcí v rámci celku lidstva se vyjevuje její nezbytnost. Od doby Jana XXIII. se tato globální povaha společného dobra stále více vyjevuje (proto jako první o světové politické autoritě mluví), přičemž Benedikt XVI. již hovoří o „explozi vzájemné celoplanetární závislosti, nazývané dnes obvykle jako globalizace“,³³ a proto logicky akcentuje globální autoritu. Williams má také za to, že právě encyklika CV přinesla mnohá nová vyjasnění a posuny ohledně pojetí univerzální autority. Poukazuje přitom na zásadní posun ve vnímání globální autority směrem k decentralizovanému, subsidiárnímu a víceúrovňovému vládnutí (*multilevel governance*), zejména s ohledem na 57. článek encykliky („Nemá-li se globalizace stát nebezpečnou univerzální mocí tyranského typu, musí mít její řízení subsidiární povahu a musí se členit do více stupňů na více úrovních, které vzájemně spolupracují.“). Tím se tento koncept světové politické autority dostává do blízkosti konceptu *global governance*, obvykle chápáného jako víceúrovňové vládnutí bez centrální autority. Podle Williamse tím Benedikt posouvá koncept na vyšší rovinu „oproti méně rozvinutému chápání globálního vládnutí předloženému jeho předchůdci Janem XXIII. a Pavlem VI.“³⁴

Kritičtější pohledy na světovou politickou autoritu

Nyní se zaměříme na kritičtější pohledy, které spatřují v konceptu světové politické autority spíše rizika a problematické stránky. Zatímco posledně referovaný autor Thomas D. Williams měl za to, že nové pojetí světové politické autority v CV je blízké konceptu GG chápáného jako víceúrovňové vládnutí bez centrální autority, kupříkladu John A. Coleman s tímto názorem nesouhlasí. Podle něj Benedikt XVI. „postrádá imaginaci při vypořádávání se s dilematy *global governance*“.³⁵ I když do svého konceptu zahrnuje subsidiaritu, víceúrovňovost, transparentnost a morálku, stále

31 Brian J. HEHIR, Globalization and Global Governance, in: *The Moral Dynamics of Economic Life: An Extension and Critique of Caritas in veritate*, ed. Daniel K. FINN, New York, 2012, s. 58.

32 Srov. Thomas D. WILLIAMS, *The World As It Could Be. Catholic Social Thought for a New Generation*, USA: The Crossroad Publishing Company, 2011, s. 112–128.

33 CV 33.

34 Thomas D. WILLIAMS, *The World As It Could Be*, s. 118.

35 John A. COLEMAN, From Government to Governance, in: *The Moral Dynamics of Economic Life*, ed. Daniel K. FINN, s. 59.

mu přijde, že příliš spoléhá na vertikální rozměr autority a mezivládní instituce:

„Aby se katolické sociální myšlení stalo efektivnější a důvěryhodnější v debatách o globalizaci, musí věnovat více pozornosti komplexnějším formám global governance a etickým kritériím hodnotícím tyto instituce. Katolická sociální nauka hovoří málo o režimech a globálních politických sítích. Ale povýšené a časté vágní mluvení o globálním společném dobru vyžaduje více než jen péči o Spojené národy a jiné mezinárodní vládní instituce. Zkrátka oficiální katolická sociální nauka se možná příliš fixuje na vlády a vládami kontrolované instituce, přičemž není dost pozorná vůči alternativním formám globálního vládnutí. Tyto alternativní formy vládnutí se stávají stále důležitějšími v uskutečňování eticky založeného rámce globálního života, což je i základní důraz Caritas in veritate.“³⁶

Ve své starší stati³⁷ John A. Coleman podrobněji rozepisuje své představy a preference ohledně globálního vládnutí. Preferuje větší důraz na režimy, globální politické sítě a zapojení široké škály aktérů globální občanské společnosti. Nejvíce podnětů k rozvoji GG nalézá v dokumentu *Our Global Neighbourhood* (1995), vydaném Komisí pro globální vládnutí, který volá po podstatně větším zapojení „občanské společnosti“ do rozhodování globálních vládních institucí, dokonce ve smyslu zřízení nového „kvazi-parlamentu“ složeného ze zástupců NGOs, který by byl protiváhou Generálního shromáždění OSN složeného z reprezentantů národních států.

Obdobný názor zastává i Marián Sekerák, který v článku *Towards a Worldwide (Deliberative) Democracy? Catholic Social Teaching and the Idea of Global Governance* (2016)³⁸ označuje koncept světové politické autority v sociálním učení církve za poněkud rigidní, příliš poplatný institucionálnímu přístupu a příliš závislý na etablovaných strukturách OSN. Přimlouvá se přitom za hlubší uplatnění principů deliberativní a participativní demokracie v kontextu globálního vládnutí – sociální učení církve sice koncept demokracie přijalo, nevěnuje mu však dostatek pozornosti a nedává jej do hlubší souvislosti s konceptem světové politické autority. Ten by neměl vycházet jen z institucionálního přístupu orientovaného na státy, mezinárodní organizace a formální autority, nýbrž zejména z uplatnění sil a aktivit „globální občanské společnosti“, které by cestou globální deliberace vedly k síťovému nehierarchickému a neinstitucionálnímu uplatňování globální autority.

Mezi další kritiky ideje globální politické autority, kteří se zapojili do debaty po vydání encykliky CV, patří kupříkladu George Weigel. Ten naznačuje,³⁹ že znovuoživení konceptu světové politické autority a jiných paternalisticky vyznívajících receptů může souviset s nepřiměřeným vlivem IUPAX, která připravovala koncept dokumentu. IUPAX, která se profiluje jako vatikánský správce a interpret SUC, podle Weigela reprezentuje jeho zastaralou, překonanou autoritářskou vizi. Když Jan Pavel II. obdržel od zmíněné rady náčrt encykliky *Centesimus annus*, údajně jej shledal nepoužitelným a encykliku raději napsal celou nově sám – v duchu důrazů na svobodu, kreativitu, ocenění tržního hospodářství, demokratických hodnot i kritiky paternalistických sociálních

36 Tamtéž, s. 60.

37 Srov. John A. COLEMAN, *Global Governance, the State and Multinational Corporations*, in: *Globalization and Catholic Social Thought*, eds. John A. COLEMAN – William F. RYAN, New York, 2005, s. 239–248.

38 © Marián SEKERÁK, *Towards a Worldwide (Deliberative) Democracy? Catholic Social Teaching and the Idea of Global Governance*. *Italian Political Science Review / Rivista Italiana di Scienza Politica* 3/2016, s. 1–22 (on-line), dostupné na: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=10258868&fileId=S0048840216000046>, citováno dne 29. 9. 2016.

39 Srov. © George WEIGEL, *Caritas in Veritate in Gold and Red*, *National Review*, 2009 (on-line), dostupné na: <http://www.nationalreview.com/article/227839/caritas-veritate-gold-and-red-george-weigel>, citováno dne 29. 9. 2016.

států. K podobné situaci mělo údajně dojít podle Weigela i v případě přípravy encykliky CV, která měla vyjít v roce 2007 ke 40. výročí encykliky *Populorum Progressio* (1967). Její vydání se o dva roky opozdilo – údajně proto, že papež Benedikt XVI. byl s předlohami formulovanými IUPAX natolik nespokojen, že je opakovaně vracel k přepracování. Weigel v této souvislosti poukazuje na určitou dvojvrstvnost, „hybridnost“ a nekoherentnost celku textu encykliky, která na straně jedné staví spíše na realistické tradici myšlení Jana Pavla II. a Benedikta XVI. nakloněné svobodě, na straně druhé se navrácí pod vlivem IUPAX k paternalistickému a částečně utopickému uvažování příznačnému pro Jana XXIII. Kromě jiného právě i v revitalizaci konceptu globální politické autority spatřuje Weigel vliv IUPAX:

„Další Iustitia et Pax favorizované téma je opět zdůrazněno – vytvoření ‚světové politické autority‘ za účelem zajištění integrálního lidského rozvoje – bez většího vzhledu do způsobu, jak by takový orgán měl fungovat, a je založeno na kuriálním fideismu o bytostné nadřazenosti nadnárodního vládnutí [transnational governance]. (To je ostatně jedna z věčných záhad katolické církve – proč římská kurie vkládá takovou víru ve fantazii ‚světové politické autority‘ – vzhledem ke zkušenosti Apoštolského stolce v boji za život, náboženskou svobodu a elementární slušnost v rámci Organizace spojených národů.)“

Je zajímavé, že následně u papeže Františka Weigela nijak zásadní preferenci světové politické autority nepozoruje a nekomentuje. František však tento koncept nepreferuje a z jeho textů lze usuzovat spíše na určitou obezřetnost. Nicméně kupříkladu Daniel J. Mahoney v článku *Laudato Si' and the Catholic Social Tradition* (2015)⁴⁰ u Františka spatřuje „pozoruhodnou důvěru v kapacitu mezinárodních technokratů vládnout světu“. Mahoney má ale pochybnost, že by tyto elity byly nakloněny křesťanské vizi lidské osoby a respektovaly lidskou svobodu, požadavky subsidiarity, decentralizace a samosprávy. Naopak naznačuje, že ideu „světového státu“ by mohl papež František kritizovat současně se svou kritikou „technokratického paradigmatu“ vládnutí a ekonomiky. Radikálním kritikem globálních institucí a upevňujícím se globálního řádu je Michel Schooyans, který svou radikální kritikou globálních konceptů vládnutí představuje jednu z krajních pozic kritiky GG. Na jeho postoji je zásadní již kritika stávajících forem globálního vládnutí, nikoli primárně jeho debatovaných a prosazovaných budoucích možných forem. Schooyans je emeritním profesorem na *Université Catholique de Louvain* a aktivním, případně emeritovaným dlouholetým členem významných vatikánských akademií včetně PASS. V knize *The Hidden Face of the United Nations* (2001)⁴¹ se zaměřuje na působení OSN, která se podle něj radikálně odklonila od svých původních kořenů a spěje k prosazování „nových lidských práv“ a globálního superstátu. Zatímco *Všeobecnou deklaraci lidských práv* OSN považuje za výtečný příspěvek k zajištění lidské důstojnosti člověka a jeho práv, pozdější vývoj lidsko-právní agendy vnímá jako silně problematický. V působení stávajících struktur globálního vládnutí a globálního managementu rozvoje, zdraví a lidských práv spatřuje radikálně destruktivní prvky – má na mysli práva, která obvykle Jan Pavel II. ztotožňoval s tzv. „kulturou smrti“, tedy práva, která revidují tradiční pohled na důstojnost života, manželství, sexualitu apod. Píše:

„Tato zvrácená, čistě ‚pozitivistická‘ a voluntaristická koncepce lidských práv zcela likviduje princip subsidiarity, který je nutnou podmínkou veškerého mezinárodního řádu a základním kame-

40 Srov. © Daniel J. MAHONEY, *Laudato Si' and the Catholic Social Tradition*, 2015 (on-line), dostupné na: <http://www.nationalreview.com/article/425349/laudato-si-catholic-social-tradition-pope-francis>, citováno dne 29. 9. 2016.

41 Michel SCHOOPYANS, *The Hidden Face of the United Nations*, St. Louis: CCVA, 2001.

nem veškerého demokratického myšlení.⁴²

Tento podle něj „nový totalitarismus“ a „totalitární jurisdikční voluntarismus“ OSN všemi cestami oslabuje národy a jejich identitu; přichází s deformovanou „antropologickou revolucí“. Antropologická koncepce lidských práv založená na přirozeném právu je nahrazována holistickými, relativistickými a pozitivistickými přístupy:

„Světové společenství a národy podepisující Chartu v roce 1945 a Deklaraci v roce 1948 jsou na cestě proměny k obrácené formě lidských práv, která nemá již nic společného se základními ideály OSN. Tato forma, která má tendenci být vychytrale vnucena, je předejrou k eliminaci demokratické společnosti.“⁴³

Prostřednictvím jednotlivých agentur OSN, zejména Světové zdravotnické organizace a Populačního fondu, do jejichž agendy proniká vliv malthusianismu a hédonismu, je tato agenda prosazována s úsilím o redukci početních stavů populací, zejména v rozvojových zemích. OSN jako celek je pak pro ně „světový direktorát“⁴⁴ založený na historicky bezprecedentní koncentraci moci,⁴⁵ přičemž Rada bezpečnosti OSN, která funguje na principu dominance nad Generálním shromážděním OSN, je podle něj základem pro systém světové vlády.⁴⁶ Podobně vyznívá Schooyanova novější kniha *The Gospel: Confronting World Disorder* (1997),⁴⁷ v níž autor jako efektivní odnož globálního vládnutí identifikuje taktéž Evropskou unii, která se podle něj „stala obětí bezprecedentního projektu ideologické kolonizace“.⁴⁸ Evropskou integraci, zejména po Maastrichtu, považuje za problematickou hlavně z toho hlediska, že se jednotlivé země vzdávají suverenity a demokratické samosprávy, které by umožňovaly jejich nezávislost a odolnost vůči invazi deformovaných lidských práv a ambiciózních ideologií autoritativně proudících z nadnárodních struktur. Z obou knih tedy vyplývá pohled, že již stávající struktury globálního vládnutí a globálního managementu rozvoje, zdraví a lidských práv jsou ve své podstatě nebezpečné a jsou klíčovými šířiteli deformovaného obrazu o člověku a hodnotového rámce, který bývá obrazně nazýván tzv. „kulturou smrti“.

Dilema mezi slabým a silným globálním vládnutím v širší katolické debatě

Variabilní interpretační potenciál dokumentů SUC i názorové a ideologické zázemí jednotlivých představitelů katolického sociálního myšlení vede částečně pochopitelně ke zcela odlišným a často protichůdným názorům v mnoha oblastech politické a ekonomické reality, ideu globálního vládnutí a konstituce případné světové politické autority nevyjímaje. Pokusme se je nyní částečně strukturovat a vyhodnotit. V kontextu debaty v rámci katolického sociálního myšlení je možné za „nej-silnější“ koncept považovat referovanou *Zprávu biskupům COMECE*, která v perspektivě očekává postupnou transformaci mezinárodních institucí do „supranacionalismu“ po vzoru institucionální

42 Tamtéž, s. 26.

43 Tamtéž, s. 25.

44 Tamtéž, s. 39.

45 Srov. tamtéž, s. 65.

46 Srov. tamtéž, s. 83.

47 Srov. slovenský překlad Michel SCHOOYANS, *Evanjelium. Ako čeliť svetu v rozvrate?*, SR: Inštitút Leva XIII., 2010.

48 Tamtéž, s. 111.

a funkcionalistické architektury evropské integrace. Poněkud překvapivě a nerealisticky předpokládá širokou perspektivní globální shodu na hodnotách a cílech. Eurocentrický pohled tohoto dokumentu a pohledu autorů je umocněn požadavkem, aby se východiskem globálního základu lidských práv stala *Listina základních práv EU*, která je zde chápána jako univerzální vyjádření lidských práv. I když jde o zajímavé rozvinutí konceptu, je velice silně a nerealisticky zatíženo úzkou evropskou optikou a utopizujícími rysy, navíc je obtížně slučitelné s dokumenty SUC a názory papežů, kteří do značné míry spojují globální vládnutí s OSN a základ lidských práv s přirozeným právem, případně *Všeobecnou deklarací lidských práv OSN*. Podobně silně chápe požadavky na globální vládnutí kupříkladu Kevin Ahern, který má za to, že v kontextu aktuálních globálních výzev je třeba budovat efektivní a robustní nadnárodní autoritu. Dokonce i zmíněnou nótu IUPAX považuje za příliš korektní, mírnou a abstraktní a umí si představit ještě radikálnější formy. Současně však poměrně nekorektně a ahistoricky prohlašuje, že katolická církev byla již od středověku stoupencem silného nadnárodního vládnutí.

Výtečným vkladem do debaty o globálním vládnutí je výše referovaná platforma PASS, v níž zaznívá celá škála názorů. Kromě prvních dvou odborníků (Bjorkman, Crocker) jsou všichni námi zmiňovaní (Archerová, Llach, Possenti, Kuan, Tietmeyer, Buttiglione, Matlary) jejími členy. Jejich názory jsou v převážné míře spíše skeptické a obezřetné vůči silnému konceptu globálního vládnutí s preferencí umírněné reformy stávajících platform, horizontální koordinace globálního vládnutí a odmítáním možnosti realistického ustavení legitimní globální autority. Určitou výjimkou je Possenti, který hájí koncept více spojený s vertikální autoritou a slabou rolí národních států, hovoří dokonce o „silném kosmopolitismu“, který by měl být z důvodu historické naléhavosti uplatněn i za cenu určité rezignace na konsensus a pro který jsou struktury OSN jen slabým předchůdcem. Podněty Kuana, Buttiglioneho a Matlary je možné považovat dokonce za silněji kritické vůči možnostem uplatnění silnějšího konceptu globálního vládnutí. Tietmeyer dokonce otevřeně hodnotí papežský koncept „globální politické autority“ jako nerealistický, vágní a nepraktický, přičemž preferuje rozvoj a zlepšování stávajících institucí před vytvářením institucí nových. U těchto kritičtějších autorů jsou sice vyslovovány naděje na perspektivní uplatnění globálních demokratických mechanismů, zároveň jsou však zdůrazňována rizika – úpadkové morální trendy v již existujících strukturách OSN, neexistence „globální občanské společnosti“, rizika mezinárodního aktivismu uplatňujícího deformované pojetí hodnot, limity demokratické legitimacy pro mezinárodní instituce. Kuan dokonce varuje před ukvapenou generalizací specifické evropské cesty integrace a snahami o její uplatnění na globální úrovni, pro její jedinečné specifické historické a ideové souvislosti. Někteří autoři jako Williams interpretují koncept světové politické autority v intencích decentralizovaného GG jako „vládnutí bez vlády“ a poukazují na rozvinutější a méně „autoritářské“ chápání pojmu u Benedikta XVI. ve srovnání se staršími pojetími u Jana XXIII. a Pavla VI. Autoři jako Weigel, Coleman či Mahoney chápou naopak koncept světové politické autority v SUC jako určitý relik scholastického a autoritářského myšlení kladoucího přílišný důraz na vertikální rozměr autority a mezivládní instituce. Weigel jej dokonce označuje za relik paternalismu a utopismu, který stojí na obtížně pochopitelné důvěře v možnost „dobré“ globální vlády navzdory historickým zkušenostem. Coleman a Sekerák se taktéž obávají silné vertikální autority a požadují větší důraz na pluralitu a participaci širšího horizontu subjektů v procesech globálního vládnutí zejména neziskových organizací. Mahoney vyslovuje pochybnost o reálném uplatnění křesťanských hodnot v kontextu struktur globálního vládnutí a klade si rétorickou otázku, proč papež František vnímá silné nadnárodní instituce spíše jako naděje na řešení než jako součást problému jím kritizovaného vládnoucího „technokratického paradigmatu“. Nejsilnějším kritikem stávajících či dále se rozvíjejících forem

globálního vládnutí je ovšem Schooyans, podle něhož již existující struktury globálního vládnutí a globálního managementu rozvoje, zdraví a lidských práv jsou ve své podstatě totožné s šířiteli tzv. kultury smrti. Nečiní si iluze o možné konstituci či revitalizaci a možné zásadní změně kurzu těchto institucí a v podstatě požaduje návrat k základním ideálům OSN a *Všeobecné deklarace lidských práv OSN*, kterou považuje za určitou formulaci přirozeného práva.

Závěrem

Jak je patrné, debata ohledně globálního vládnutí a konceptu světové politické autority je velice barvitá a ambivalentní; neposkytuje jednoznačnou pozici katolického sociálního myšlení vůči globálnímu řádu. Jak jsme naznačili, interpretační potenciál dokumentů SUC je poměrně široký a umožňuje argumentaci s odlišnými důrazy. Vzhledem k rozličným důrazům jednotlivých papežů a dokumentů je poněkud obtížné formulovat pohled SUC na světovou politickou autoritu do určitého koherentního celku, abychom jej mohli kupříkladu srovnat s názorovými postoji v debatě o konceptu GG v teorii mezinárodních vztahů. Pokud však poněkud poodstoupíme od často náročných a obtížně realizovatelných požadavků pointovaných v encyklikách jako určité ideály a připomeneme si některá hodnocení papežů reálné praxe mezinárodních institucí, můžeme vidět, že konkretizovaná představa není příliš vzdálena reálně existujícím mezinárodním globálním institucím. Papežové poměrně konzervativně považují za základní platformu globálního vládnutí a světové politické autority struktury OSN. Již Jan Pavel II. zdůrazňoval, že budoucnost nespatřuje v nalézání nové a správné, dosud neobjevené formy mezinárodních institucí či nového globálního mocenského centra nad rámec stávajících forem, ale spíše v tom, že do stávajících institucí je primárně třeba vtělit silnější uplatnění morálních hodnot – lidských práv, transparentnosti a demokratizace. Dokonce tak interpretuje i retrospektivně pohled Jana XXIII., který podle něj hleděl s nadějí na OSN, v níž „spatřoval (...) důvěryhodný nástroj k zachování a posilování míru ve světě“, ochraně lidských práv a lidské důstojnosti.⁴⁹ Podobně je i z *Projevu k OSN (2008)*⁵⁰ Benedikta XVI. zřejmé, že mezi konceptem „optimální“ světové politické autority a projektem OSN nespatřuje zásadní rozdíl, i když má určité výhrady:

„Prostřednictvím Spojených národů přivedly státy k životu univerzální cíle, které, ačkoli se s naprosto obecným dobrem lidské rodiny plně nekryjí, bezpochyby představují jeho podstatnou část.“

Benedikt pro změnu retrospektivně interpretuje jako v zásadě naplněný požadavek Jana Pavla II. a pochvalně konstatuje, že „Spojené národy jsou vtělením ‚vyššího stupně mezinárodního uspořádání‘ (Jan Pavel II., *Sollicitudo rei socialis*, čl. 43), inspirovaného a řízeného principem subsidiarity, a tedy schopného odpovídat na požadavky lidské rodiny prostřednictvím mezinárodně závazných pravidel i struktur schopných harmonizovat všední běh života národů.“

Tím tedy naznačuje, že on ani Jan Pavel II. po žádném kvalitativně vyšším stupni mezinárodního uspořádání nad rámec OSN v zásadě neuvažují. Papež Benedikt XVI. hovoří o potřebě „reformy Organizace spojených národů a mezinárodní ekonomické a finanční architektury“, současně však za východisko považuje ideály načrtnuté v *Chartě OSN*.⁵¹

49 Srov. *Poselství papeže Jana Pavla II. k Světovému dni míru 1. ledna 2003*, čl. 5.

50 © *Promluva Svatého otce Benedikta XVI. před Valným shromážděním OSN, 2008* (on-line), dostupné na: <http://www.proglas.cz/res/data/027/003178.pdf>, citováno dne 29. 9. 2016.

51 Srov. CV 67.

Podobně i papež František ve své *Promluvě k OSN (2015)*⁵² vyzdvihuje OSN jako „chvályhodnou instituci mezinárodního práva“, která má své nedokonalosti, ale „může být zárukou bezpečné a šťastné budoucnosti příštích pokolení“. Klade zároveň důraz na právní nástroje omezování globální moci, riziko nepřiměřené moci v rukou nacionalistických či „falešně univerzalistických ideologií“ a současně naopak varuje před „budováním všemohoucí elity“. František spatřuje klíč k reformě v důrazu na rovnost státních aktérů – „reforma a přizpůsobení době jsou vždycky potřeba k dosažení konečného cíle, totiž dát všem zemím bez výjimky rovný a skutečný podíl a vliv na rozhodování. Tato nezbytnost větší rovnosti platí zvláště pro orgány mající výkonnou moc, jako je Rada bezpečnosti, finanční instituce a skupiny či mechanismy vytvořené přímo za účelem řešení ekonomických krizí.“ Zjevná preference tradičního „mezivládního přístupu“ na úkor transnacionalismu i přes deklarovaný důraz na efektivitu mezinárodních institucí u Františka vysvítá zejména v jeho méně formálních projevech: „Národy totiž nesmí ztratit svou svobodu. Národ má svou kulturu a historii, když ale koloniální impéria diktují své podmínky, usilují o ztrátu národní identity a nastolují stejnost,⁵³ či „budoucnost lidstva není jenom v rukou velkých leaderů, velkých mocností a elit. Je především v rukou národů; v jejich schopnosti se organizovat a také v jejich rukou, které pokorně a přesvědčivě zavlažují tento proces změny.“⁵⁴

Z těchto hodnocení tří posledních papežů, kteří jsou současně svědky fungování OSN po ukončení Studené války v kontextu probíhající globalizace, můžeme učinit vzhledem k širší probíhající debatě v katolickém sociálním myšlení závěr, že papežové považují za základní platformu globálního vládnutí a světové politické autority primárně struktury a autoritu OSN. Pokud dávají podněty k reformě těchto struktur, tak je omezují převážně na požadavek harmonizace aktivit OSN s morálními nároky přirozeného zákona, základních lidských práv, případně větší demokratizace. Tato pozice v podstatě konverguje s konzervativnějšími a obezřetnějšími pohledy vůči silnějším konceptům globálního vládnutí v širším spektru katolického sociálního myšlení a v zásadě odporuje „progresivistickým“ pohledům na radikálně extenzivnější globální instituce. Jinými slovy – pokud by OSN plnila své vytčené cíle a důsledně kladla důraz na respektování formulovaných lidských práv, ztělesňovala by optikou papežů ideál jimi definované světové politické autority. Pozice papežů je tedy, pokud jde o kontext debaty v teorii mezinárodních vztahů, převážně v intencích klasického liberálního institucionalismu. Svou univerzalistickou nadějí na možnost vytvoření kvalitních a efektivních institucí se v některých aspektech blíží kosmopolitismu, ale současně se neztotožňuje s uniformní kosmopolitní vizí člověka a lidských společenství. S transnacionalismem ji spojuje důraz na demokratický étos a požadavek participační role nestátních subjektů. Dokonce můžeme nalézt souvislost sociálního učení církve i s kritickými teoriemi – existující struktury považuje za problematické, hegemonické a asymetrické, s deformovaným étosem. Hlubší srovnání pozic SUC s teoriemi v oblasti studia mezinárodních vztahů by však vyžadovalo samostatné zkoumání. Samostatným tématem by taktéž bylo určité srovnání katolických pozic v otázce světové politické autority a globálního řádu s jinými denominacemi; zde

52 © *Promluva papeže na 70. Valném shromáždění OSN*, New York, 2015 (on-line), dostupné na: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=22443>, citováno dne 29. 9. 2016.

53 © *Tisková konference s papežem Františkem při návratu z Filipín*, 2015 (on-line), dostupné na: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21363>, citováno dne 29. 9. 2016.

54 © *Globální sociálně-ekonomický systém útočí na Ježíšův plán*. Promluva papeže na setkání se stoupenci alternativní ekonomiky, Bolívie, 2015 (on-line), dostupné na: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=22110>, citováno dne 29. 9. 2016.

se nabízejí zejména tematické dokumenty Světové rady církví,⁵⁵ případně pravoslavií⁵⁶ či možné průrniky a inspirace v rámci mimokřesťanských náboženství.

Důraz na platformu OSN tedy bezesporu nevyklučuje možnost určitých institučních a funkčních modifikací s ohledem na dějinné proměny bezpečnostních, politických a ekonomických poměrů, současně taktéž neznamena úkrok ke zcela jiné formě mezinárodního uspořádání (podle nóty IUPAX, podle vzoru transnacionalismu EU, případně upřednostněním platformy MMF před OSN, jak navrhuje *Zpráva biskupům COMECE*, či podle Possentiho vize „silného kosmopolitismu“). Progresivnější a radikálnější pohledy na globální vládnutí a na sílu globální politické autority jsou samozřejmě určitou radikalizovanou reakcí na neuspokojivý stav, krizi legitimacy a dlouhodobé neplnění vytčených cílů a ideálů OSN obsažených v *Chartě* či *Deklaraci*. Analogie s jinými v současnosti debatovanými oblastmi politiky – např. s otázkou „krize demokracie“ či „krize evropské integrace“ – nám ukazují, že „lékem“ na vyvstalé problémy není vždy radikalizace ideálu („více demokracie“ či „více Evropy“), nýbrž spíše určitý návrat k (morální) podstatě, což v případě globální politické organizace platí o to více.

Na druhou stranu je potřeba i některá hodnocení ze strany „kritičtějších pohledů“ katolické debaty o globálním vládnutí považovat taktéž za radikální a nepřiměřená, zejména v tom smyslu, že v kontextu vyhrocené debaty vkládají do interpretace SUC pohledy, které z nich přímo nevyplývají (např. Weigel, Coleman či Mahoney). Z komplexnějšího vyhodnocení projevů papeže Františka tak vůbec nevyplývá, že by choval nadměrnou důvěru „v kapacitu mezinárodních technokratů vládnout světu“, jak naznačuje Mahoney – naopak, jeho někdy až „antikonspirativisticky“ vyznívající vyjadřování je známkou vysoké nedůvěry v silná a „technokratická“ globální řešení.

Abychom se oklikou navrátili i ke „krizi migrační“, můžeme ji považovat za symptom selhání, dlouhodobě neplněných a zanedbaných základních cílů OSN, zejména bezpečnostního i ekonomického rázu. Platforma globálního vládnutí a globální solidarity je v tomto případě vytěsněna úsilím o *ad hoc* řešení spočívající ať již v přenesení nepřiměřené zátěže na Evropu, nebo naopak v poněkud situační ochraně evropských zájmů, o jejichž morální relevanci můžeme pochybovat. Velká část těchto problémů není z dlouhodobého hlediska řešitelná na regionální úrovni, nýbrž právě na úrovni „kosmopolis“ – ovšem ne způsobem odpovídajícím deformovanému „technokratickému paradigmatu“, ale cestami hledajícími dobro člověka jako osoby a dobro celku lidstva jako společenství vázaného morální jednotou a žijícího ve společném domově.

55 Srov. kupříkladu © WCC, *Statement on UN Reform*, 2006 (on-line), dostupné na: <http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/2006-porto-alegre/1-statements-documents-adopted/international-affairs/report-from-the-public-issues-committee/un-reform>, citováno dne 29. 9. 2016; či © WCC, *Economy of Life for All Now: An Ecumenical Action Plan for a New International Financial and Economic Architecture*, 2014 (on-line), dostupné na: <http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace/poverty-wealth-and-ecology/economy-of-life-for-all-now-an-ecumenical-action-plan-for-a-new-international-financial-and-economic-architecture>, citováno dne 29. 9. 2016.

56 Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Základy sociální koncepce Ruské pravoslavné církve*, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009.

Otázka „světové politické autority“ v širším kontextu katolického sociálního myšlení

Abstrakt

Článek nazvaný *Otázka „světové politické autority“ v širším kontextu katolického sociálního myšlení* se s referencí na otázku „migrační krize“ a „kosmopolitního principu“ zabývá problematikou konceptu „světové politické autority“ formulované v sociálním učení církve. Prezentuje a reflektuje širokou debatu v kontextu katolického sociálního myšlení ohledně povahy globální politické organizace a konceptu *global governance* zejména v posledních dvaceti letech. Dospívá k názoru, že sociální učení církve spojuje „světovou politickou autoritu“ zejména s projektem OSN, nikoli s progresivním a radikálně extenzivním rozvojem globálních politických institucí.

Klíčová slova: migrační krize, sociální učení církve, světová politická autorita, katolické sociální myšlení, OSN, global governance

Kontakt na autora

PhDr. Roman Míčka, Th.D., Ph.D.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Kněžská 8, 370 01 České Budějovice

mickar@tf.jcu.cz